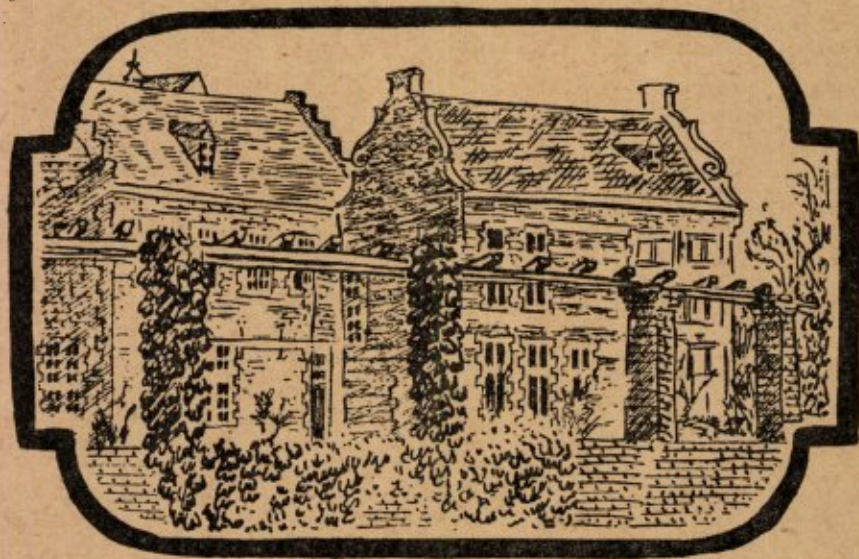


NATUUR- HISTORISCH MAANDBLAD



ORGAAN VAN HET
NATUURHISTORISCH
GENOOTSCHAP IN LIMBURG

HOTEL - RESTAURANT

BELLEVUE

VAALS

TELEF. K 4454-234

HOOGST GELEGEN HOTEL IN NEDERLAND

MODERN COMFORT

BRAND'S BIEREN

DE BESTE



Natuurhistorisch Maandblad

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

REDACTIE: R. Geurts, Echt, Dr. W. Minis-van de Geyn, Bonnefanten 5, Maastricht, C. Willemse, arts te Eygelshoven, Drs. P. J. van Nieuwenhoven, Maastricht.

ADMINISTRATIE: Adreswijzigingen, opgave van nieuwe leden, bestellingen van Maandbladen te zenden aan het Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 7, Maastricht.

Alle correspondentie betreffende de redactie te richten aan Mevr. Dr. W. Minis-v.d. Geyn, Bonnefanten 5, Maastricht. Het Maandblad wordt aan alle leden van het Natuurhistorisch Genootschap gratis toegezonden. Prijs voor niet-leden f 7.50 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden f 0.75, voor leden f 0.50. Auteursrechten voorbehouden.

INHOUD: Jaarvergadering te Geulle, op Zondag 8 Juni 1952, p. 25. — Attentie, p. 26. — Aankondiging Maandvergadering, p.26. — Nieuwe leden, p. 26. — De Natuur in, p. 26. — Verslagen van de Maandvergaderingen, p. 26. — J. Gremmen. *Bombardia fasciculata* Fries, een merkwaardige Pyrenomycete, p.30. — Br. Theowald. Een zeldzame Tipulide, p. 32. — R. Geurts *Sapygina decemguttata* Jur., p. 32. — M. F. Mörzer Bruijns. Het eendenven te Bergen (L.), p. 34. — Hubertus. Broedende Buizerd, p. 36. — Zo juist verschenen, p. 36.

Jaarvergadering te Geulle

OP ZONDAG 8 JUNI 1952 IN HOTEL-CAFÉ „PRINS VAN HESSEN”
AANVANG 11 UUR

AGENDA:

- 1 Opening
- 2 Verslag van de secretaris over 1951.
- 3 Verslag van de penningmeester over 1951.
- 4 Verslag van de kascommissie over 1951.
- 5 Benoeming van de kascommissie over 1952.
- 6 Verslag van de hoofdredactrice van het Natuurhistorisch Maandblad over 1951.
- 7 Bestuursverkiezing.
Aan de beurt van aftreden zijn: de heren C. Willemse en P. Wassenberg, die beiden weer herkiesbaar zijn.
- 8 Rondvraag.
- 9 Sluiting.

Men reist per Ebad-bus vanaf het Stationsplein Maastricht om 10.05 uur tot aan het vliegveld, waarna een wandeling volgt van ongeveer 20 minuten.

Terug per trein vanaf station Bunde om 18.04 uur.

Diner om 1 uur, kosten f 3.75.

's Middags wordt een geologisch-botanische wandeling gemaakt door de hellingbossen van Geulle-Bunde; leden die alleen de excursie wensen mee te maken worden om 2 uur aan het Café Prins van Hessen verwacht. (Bus uit Maastricht van 13.05 uur).

Opgaven voor deelname aan het diner gaarne zo spoedig mogelijk aan het Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 7, Maastricht (telef. K 4400—4174).

Namens het Bestuur,
de secretaris,
Drs. P. J. VAN NIEUWENHOVEN.

ATTENTIE

In de maand Juni zal wegens de Algemene Vergadering geen maandvergadering te Maastricht gehouden worden.

AANKONDIGING
VAN DE MAANDVERGADERING
Te Heerlen op Woensdag 11 Juni om 7
uur in de R.K.H.B.S., Akerstraat.

NIEUWE LEDEN.

Dr H.W.A. Meeuwissen, Kerkstraat, Brunssum.
Ir G. W. J. van Bers, Rozenweg 4, Venlo.
Mej. Gadet, Muntstraat 35, Maastricht.
C. Billet, arts, Hovenstraat 67, Waubach.
G. H. G. Thijbosch, Eindstraat 42, Amby.
F. J. Kreykamp, Kenzenstraat 2, Steyl.
Mej. P. Geurts, Dr Poelsstraat 11, Heerlen.
J. R. J. ten Berge, Hindestraat 1, Heerlen.
Mej. M. Ploum, O. L. Vrouwestraat 139,
Kerkrade.
P. H. M. P. Hollman, Oranjepl. 47, Maastricht.
Mej. F. M. Th. Hollman, Oranjeplein 47,
Maastricht.
Mevr. Dr Appelman-Leinborch v. d. Meersch,
Valkenburgerweg 61, Heerlen.
R. Geurts, Julianaweg 18, Utrecht.
P. J. C. Ruland, Jekerweg 108, Maastricht.
A. Rentrop, Elfmorgenstraat 23, Heerlen.
J. M. A. Paes, St. Pieterstraat 122, Chèvremont-
Kerkrade.
P. van Genderen Stort, Raadhuisstr. 23,
Urmond.
J. van Doorn, Scharnerweg 71, Maastricht.
H. J. A. Cörvers, Brandenburgerweg 16,
Maastricht.

DE NATUUR IN.

Orchideeënexcursie op Zaterdagmiddag 14 Juni naar de Kunraderberg, waar omtrent deze datum de *Gymnadenia* in volle bloei verwacht wordt. (o.l.v. de heer Grégoire).

Vertrek met de L.T.M.-bus van het stationsplein te Maastricht om 14.35 uur; op hetzelfde uur vertrekt ook de bus uit Heerlen.

Fietsers, wandelaars en busreizigers treffen elkaar Kunrader linde, na aankomst van de bus uit Maastricht.

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht, op Woensdag 2 April 1952.

Aanwezig de dames Bels-Koning, Willemse-Widderhoven, Zr M. Christilla, Zr M. Juliette, Smeets, Berendschot en de heren Willemse, van Rummelen, Kruytzer, Nijst, van Nieuwenhoven, van der Leeuw, Maessen, Bels, Mommers, Paping, Wassenberg, Stevens, Br. Marinus, Koelman, Willems, Franssen, Br. Laurentius, Br. Agatho, Leysen, Otten, Grégoire, Gijtenbeek, Meys, van Noorden, Sondeyker, Br. Bernardus, Willemse, Bingen, Nulens, Wijsen en Huntjens.

De Voorzitter spreekt na opening eerst met dank over de fraaie foto van Rector Cremers, die door de Directeur van de Drukkerij Goffin, de heer A. P. Lagas, aan de leden wordt aangeboden. Vervolgens richt hij het woord tot de scheidende secretaresse, mevrouw Bels-Koning, die haar veelomvattende taak met de juiste tact en de nodige accuratesse heeft vervuld, altijd vrolijk en zeer behulpzaam. Hij wenst haar en haar man Gods beste zegen toe in het verre Canada.

Mevrouw Bels beantwoordt deze vriendelijke woorden, die ze, naar ze zei, nauwelijks verdiend heeft, maar die toch aangenaam zijn om te horen. Ze heeft het secretariaat destijds slechts schoorvoetend aangenomen, omdat ze vreesde, er geen tijd voor te hebben, bovendien vond ze er zichzelf niet geschikt voor, omdat ze gespecialiseerd was in een laboratorium-onderwerp en niet in de veldbiologie.

Ook wijst spr. nog op de moeilijke positie van ons Genootschap. Dit is immers ontstaan als een wetenschappelijke vereniging van liefhebbers en specialisten, die Limburg hebben willen bekend maken. Daarnaast zijn een groot aantal natuur-liefhebbers lid, die in het lidmaatschap vermeerdering van hun kennis nastreven. De laatsten vinden in het Maandblad vaak artikelen, van eerstgenoemde specialisten, die te geleerd en niet populair genoeg voor hen zijn.

De conservator toont vervolgens de laatste aanwinst van het museum, een jonge bisamrat, die in levende lijve gevangen was midden in Maastricht door de heren Willems en Ramakers.

De heer van Nieuwenhoven biedt enige neotene exemplaren aan van de kleine watersalamander, door hem bemachtigd in de buurt van Roermond in de zomervacantie 1951. Ter vergelijking demonstreert hij twee levende exem-

plaren van de *Axolotl*, waarvan er één een gedaantewisseling heeft doorgemaakt. Hij spreekt over de invloed van de schildklier op deze metamorfose, die geactiveerd kan worden door een toegift van zouten in het aquariumwater; hierdoor, meent spr. is de neotenie verklaard van de in oligotrooph hoogveenwater gevonden kleine watersalamander.

Dan houdt de heer van Rummelen een causerie over een laag eivormige vuurstenen, afkomstig van het Gulpens krijt, die hij in vele boommonsters van Limburg, België en Duitsland heeft kunnen aantreffen als een basaalgrind van het Midden-oligoceen. Hij meent aan deze laag de horizont met zekerheid te kunnen herkennen, zulks in tegenstelling met wat dr Muller hierover in zijn dissertatie heeft geopperd.

Bovendien licht hij een getekend profiel van het Midden- en Onder-oligoceen toe. De lagen in het Oligoceen zijn te herkennen aan het voorkomen van gidsfossielen, terwijl in het Mioceen, waarin men de bruinkool en de wit-zand-afzetting vindt, juist geen enkel fossiel kan worden aangetroffen. Van boven naar beneden boort men aan:

1. een laag met veel fossielen, o.a. haaiantanden, kennelijk afgezet in de diepere zee.
2. Septarienklei.
3. *Nucula*-klei, evcneens een afzetting van een diepere zee met paarlmoerachtige schelpjes van de lamellibranchiaat *Nucula compta*.
4. Cerithiumklei, met *Potamides*, afkomstig uit het brakke water van riviermondingen.
5. een afzetting van rustige stroomarmpjes, dicht bij de zee, waarin gevonden wordt *Ostrea ventilabrum*.

Tussen 3 en 4 treft men de bovenvermelde laag blauwe vuursteen aan, die destijds afgeplat werd door de branding.

Naar aanleiding van vragen van de heer van Noorden en van de Voorzitter over de lengte van de afgelegde weg en de duur van het slijpproces van rolstenen, deelde de spreker nog mede dat dergelijke stenen uit Calais en Denemarken worden aangevoerd, voor de maaltrommels in de cementindustrie. Deze stenen gaan hierin een jaar mee. De weg, die afgelegd is, is lang, door het sterk kronkelen van de rivierstroom, hemelsbreed kan de afstand niet groot zijn. Het Gulpens krijt is nooit verder zuidelijk geweest, dan het hoogland van de Ardennen. Tot slot ontwikkelt de heer van Rummelen nog

zijn denkbelden over de vorming van de vuursteen in de krijtformatie, als kristallisatie van kiezelgelen, afkomstig van sponzen skeletten, rondom bepaalde fossielen, die daardoor de vorm van de vuursteen bepalen. Hiermede kunnen niet de verticale vuursteengordijnen en de z.g. honingraatverwering worden verklaard, waarop de heren Bels en Meys attenderen.

Als allerlaatste spreker bedankt de heer Bels nogmaals voor de prettige tijd, die hij en zijn vrouw in Zuid-Limburg hebben mogen doormaken. In Canada zal hij zeker de gezellige vergaderingen en excursies missen, de flora en fauna en vooral de grotten.

De voorzitter bindt hem echter een hart onder de riem, door hem te wijzen op Rector Cremers, die ook een tijd gekend had zonder Genootschap, de heer Bels zou in hem maar een voorbeeld zien, om in Canada een dergelijke vereniging te stichten. Om ruim kwart voor acht werd daarop de vergadering gesloten.

te Heerlen, op Woensdag 9 April 1952.

Aanwezig de dames Toussaint, Janssen, Deckers, Freyser en de heren: van Rummelen, Terhal, Collin, Br. Arnoud, Rentrop, Mientjes, Vijgen, Goertzen, Deckers, Adams, Buck, Coonen en Friedericy.

Aan de hand van een door mej. Janssen verzameld monster geoxydeerd mioceen zand geeft de heer van Rummelen een overzicht over de bouw van ons Mioceen, over de eigenschappen van de zanden uit deze formatie en de wijze waarop de oxydatiesnoeren in het witte zand zijn gevormd door infiltratie.

Daarna bespreekt Broeder Arnoud een meegebracht insect. Het is een zweefvlieg, die prachtig 2 à 3 m. boven de grond op dezelfde plaats in de lucht kan zweven. Zij is sterk behaard met lange zijde-achtige haren. Het lijkt een dotje wol, het is dus wel een passende naam: wolzwever. De poten zijn lang en dun, zodat verwarring met bij en hommél wel uitgesloten is. Het lange mondorgaan, dat altijd als een dreigende angel recht vooruit steekt, ziet er schrikwekkend uit. Het is echter geen steekwerktuig, maar enkel zuigorgaan, om er honing mee op te nemen. Met een drift en een snelheid, die aan die van de kolibrivlinder doet denken vliegt zij daartoe van bloem tot bloem. Overigens weet men nog maar weinig met zekerheid van dit fraaie diertje.

Bestuiving heeft door de vlieg, die al zwevend de honing opzuigt, vermoedelijk niet plaats. Wat de voortplanting betreft meent men, dat de larve leeft in het inwendige van sluipwesplarven, die zelf als parasieten leven in rupsen, het is dus een hyperparasiet. Dit hyperparasietenleven duurt waarschijnlijk van Mei af, de gehele zomer door. De imago's kan men bij warm zonnig weer in Maart en April reeds aantreffen. We kennen drie soorten: de kleine, middelste en grootste.

Vervolgens geeft hij een biologisch overzicht van bouw en groei van de waterspons, toegelicht door tekeningen.

Dr Terhal vervolgt hierop met een bespreking van neotenie bij salamanders aan de hand van demonstratie-materiaal.

De heer Collin heeft een stuk gepyritiseerd hout medegebracht van een stam, liggende in de grensstreek bij grenspaal 7, ten Zuid-Oosten van Epen en informeert of dit hout van een fossiele stam afkomstig kan zijn.

De heer van Rummelen acht dit, gezien de vindplaats in het Vaalser Groenzand, niet onmogelijk. Dit zou echter door een specialist bekeken moeten worden. Tot slot deelt de heer Friedericy mede, dat hij te Heerlen de Fitis op 9 April voor de eerste keer in dit jaar gehoord heeft.

te Maastricht, op Woensdag 7 Mei 1952.

Aanwezig de dames: Willemse-Widdershoven, Chambille, Smeets, Zr. Christilla, Zr. Juliette, Minis-van de Geyn, Berendschot en de heren Willemse, van Rummelen, Kruytzer, Visser, Nulens, Huntjens, Wijsen, Br. Jeroen, Koelman, Maessen, Onstenk, Mommers, Wasenberg, van Nieuwenhoven, Otten, Br. Marinus, Leysen, Br. Maurentius, Gregoire, Bingen, Gijtenbeek, Sondeijker, van Noorden, Willems.

De Voorzitter opent deze vergadering, die minder druk bezocht is dan normaal, hetgeen geweten wordt aan het bijzonder mooie weer. Hij leest een al in November 1951 verzonden briefkaart voor, van de heer Habets uit Valkenburg, waarin deze melding maakt van een alarmerende mededeling, door burgemeester Hens terloops gedaan in een raadsvergadering, omstreeks deze tijd gehouden. Er zouden plannen bestaan om een rijksweg aan te leggen door het Gerendal. De heer Habets vraagt

hiervoor de aandacht van het Genootschap. Door uitvoering van dit plan zouden immers de mooiste orchideeënterreinen van Zuid-Limburg worden aangetast!

Vervolgens laat de Voorzitter het prachtig uitgevoerde Gedenkboek circuleren, dat bij het gouden jubileum van de Staatsmijnen verschenen is en dat door dit bedrijf aan het Genootschap ten geschenke werd aangeboden.

De heer Mommers toont een exemplaar van de geaderde bekerzwam *Disciotis venosa*, gevonden door de heer Habets te Valkenburg. Hij wijst op de fraaie foto van deze paddestoel in het Maandblad van 30 Dec. 1949. De soort kwam in 1900 al voor in het materiaal van Pater Rick S.J., evenals *Acetabula leucomelas*, waarvan de heer J. Daams in 1948 mededeelde, dat hij haar als een nieuweling voor de flora had aangetroffen te Wylré. (C. A. J. A. Oudemans in N.K.A. Serie II, 1e stuk, blz. 203 en 206; 1900).

De heer Willems heeft een porceleinhoentje aan het Museum bezorgd, dat in Amby werd aangetroffen, nadat het tegen een draad gevlogen was. Dit soort ongeluk schijnt bij deze vogelsoort meer te gebeuren, omdat het dier zo laag trekt. Men treft zelden sporen aan van ernstig letsel. De voorzitter wijst op de mogelijkheid van shock, tengevolge van de schrik!

De heer Maassen heeft bericht gezonden over een waarneming van de Wouw, een nogal zeldzame doortrekker, in de gemeente Echt (Annendaal) op 23 April j.l. Zuster Christilla laat een exemplaar zien van *Podophyllum emodi*, een Berberisachtig gewas, uit de kloostertuin op Caberg.

Van de heer Loterijman werd een opmerking ontvangen naar aanleiding van een mededeling van de heer Gijtenbeek over cirkelende kraanvogels boven de Enci in de vergadering van 30 October 1951. De heer Loterijman vermoedt dat deze vogels rondzweefden op thermische luchtstromingen, zoals buizerden dit wel doen langs de zeereep en ook wel boven stations. Hij heeft kritiek op de opvatting dat de provincie Limburg de Westelijke grens vormt van het trekgebied van de kranen, omdat deze vogels ook wel in het Westen van ons land, o.a. in het Gooi, in formatie gezien zijn. De heer Mommers merkt over het cirkelen nog op, dat in zijn jeugd de boerenmensen op hun vingers floten om deze vogels aan het rondvliegen te krijgen.

Naar aanleiding van de vraag over de ver-

meende verlaten van de orchideeënbloei dit jaar, vertelt de heer Gregoire, dat hij de smartelijke ontdekking deed, dat de kolonies van *Orchis mascula* op de St. Pietersberg en in de Schone Grubbe kaalgeplukt en ernstig vertrapt zijn. Waarschijnlijk is dit het werk van kinderen, die de Lelietjes van Dalen willen plukken, die in een groot aantal in de buurt van deze orchideeën groeien. Tenslotte krijgt de heer van Noorden het woord, die een dichotoom vertakt blad van de naaldvaren laat zien, afkomstig uit zijn tuin en een polletje paarbladig goudveil aanbiedt, eveneens uit eigen tuin, maar oorspronkelijk uit Bunde.

te Heerlen, 14 Mei 1952.

Aanwezig de dames Toussaint, Deckers, Freyser en de heren Rummelen, Collin, Dijkstra, Br. Arnoud, van der Kruk, Vijgen, Goertzen, Messner, Duckers en Mientjes.

De voorzitter deelt na zijn verwelkoming mede, dat de jaarvergadering op 8 Juni zal gehouden worden te Geulle, waarna excursie naar Bunde. Hij wekt de aanwezigen op, om hieraan zoveel mogelijk deel te nemen.

De heer Dijkstra bespreekt hierna de zonderlinge nestplaats van een merel, n.l. in een oude schoen. Op deze mededeling volgen meerdere voorbeelden van abnormale nestplaatsen.

Broeder Arnoud vraagt vervolgens de aandacht voor het Museumkevertje. Deze kever behoort tot de Dermestiden, waarvan een 700 soorten bekend zijn; de larven van 'n goede 50 soorten zijn berucht als zeer schadelijk voor bont, huiden, karpotten, gedroogd vlees, melkpoeder, veren — kortom voor alle materiaal van dierlijke afkomst. De larven van andere soortgenoten versmaden ook plantaardige kost niet en kunnen daardoor in graanopslagplaatsen verwoestingen aanbrengen. De schade, die deze diertjes berokkenen, loopt jaarlijks in de miljoenen. Ook in musea en particuliere insecten-verzamelingen kunnen zij ruïneus werken. Droge korreltjes onder een kever of een opgeprikte vlinder verraden, dat er een larve in actie is. Het kevertje, dus het volwassen insect, heeft een gedrongen, elliptische gewelfde vorm. Het chitine pantser is sterk. Boven is het donkerbruin met lichtere symmetrische plekken, onder grijs. De kop kan onder het lichaam worden teruggeslagen. De knotsvormige sprieten komen dan

in groeven te liggen. Ook de poten worden plat tegen het lichaam aangedrukt bij doodstellen, wat het diertje bij aanraking direct doet. Als kever heeft het maar een kort leven en vliegt op bloemen voor de nectar. Het larvestadium duurt heel wat langer. In deze tijd is het een rupsachtig grauw-geel sterk en lang behaard, ietwat plomp diertje, dat doet denken aan larven van Lieveheersbeestjes. De kop is rond en voorzien van stevige kaken, die zelfs de hardheid van lood en tin aan kunnen. Met haar korte poten, die in een scherp klauwtje eindigen, kruipt en krauwelt ze niet meer dan nodig is om de voor haar geschikte plaatsen te vinden en haar werk grondig te verrichten. Deze poten kan zij evenals het kevertje zo tegen het lichaam aandrukken, dat ze zich door kleine openingen weet te dringen en zo op schijnbaar ontoegankelijke plaatsen nog voedsel kan bemachtigen. Bijzondere aandacht verdienen hier bij dit diertje de haren. Ze zijn betrekkelijk lang en tonen bij flinke vergroting zeer eigen structuren. Er zijn er als de lange aarvormige bloeitoppen van sommige grassen, anderen lijken lange speeren met grote speerpunten en lange schaften met regelmatige sculptuur. Weer anderen lijken op de zaden van distels. De verschillende vormen moeten wel op verschillende diensten wijzen. Tot nu toe is de juiste betekenis ervan niet bekend. Het zou kunnen, dat zij apparaatjes zijn voor zintuigelijke waarnemingen, waardoor de larve in staat is voedsel te bereiken en te bemachtigen op ontoegankelijk lijkende nietsbelovende plaatsen.

De haren kunnen ook beschermend werken. Elke soort is namelijk in staat ongehinderd te leven in nesten van bijen, wespen en mieren.

Ook leven ze in en bij spinnewebben en spinnewebben. Hier consumeren ze vrij en ongehinderd de overblijfselen van de buit. Ze zijn dus blijkbaar immer in de aanval van genoemde dieren. Tevens beschermen de haren de dieren tegen letsels, wanneer zij zich met moeite in harde lagen werken om er zich in te verpoppen. Nog op een andere wijze zijn de larven schadelijk. Zij kunnen geïnfecteerd zijn met miltvuurkiemen van de huiden afkomstig of als overdrager dienen van nematode wormen, die weer andere ziekten veroorzaken.

Onder de Dermestiden larven zijn er die vorige eeuwen de ondergang van houten schepen veroorzaakten. Een geval verhaalt Richard

Hakluyt in „The last voyage of Thomas Candish” in 1591. Na ongelofelijke avonturen langs de Noord-Oostkust van Zuid-Amerika kwam hun schip zonder proviand in de straat van Magelaans aan. Een rijke buit van pinguins konden ze daar bemachtigen en inzouten. Dit stelde hen in staat hun „strooptochten” weer te hervatten. Na enige tijd gingen de pinguins bederven. Ze krioelden van walgelijke vieze wormen van een duim lengte, zodat opnieuw hongersnood dreigde. Ter verpoping knaagden deze gangen in het spantwerk en overig houtwerk van het schip. Dit ging zo massaal, dat zij het schip ten gronde richtten. De „worm” was een der grootste soorten der Dermestidae, die bij voorkeur verpoppen in met olie gedrenkt hout. De eigenschappen, dat Dermestiden zo grondig organische stoffen weten op te ruimen, benut men sinds kort bij het reinigen van skeletten voor wetenschappelijke doeleinden. Samenwerking tussen het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden en het Vezelinstituut T.N.O. te Delft had tot resultaat, dat men voor deze werkzaamheden de keuze op de soort *Dermestes vulpinus* bepaalde. De larfjes spelen het klaar om in enkele dagen een teer skeletje geheel schoon te vreten, waarbij de teerste botjes intact blijven.

Materiaal, dat 50 jaar in alcohol geconserveerd is en oude verdroogde karkassen, worden na opweken, wel minder snel, maar toch even grondig schoongemaakt als verse specimina. De preparateur spoelt hierna het skelet af, bleekt het zo nodig en het is klaar voor de montage. Een preparateur kan met enkele kolonies van *Dermestes* 15 à 20 skeletjes per week laten reinigen, wat hem dan nog slechts een paar uur werk kost.

De heer Mientjes heeft een zonderlinge bloeiwijze medegebracht van een composiet, waarvan dr Dijkstra een uitvoerige verklaring geeft. Het is n.l. een verschijnsel, hetwelk vaak wordt waargenomen. „Hen with chicken”.

De heer van der Kruk vraagt, of het misschien mogelijk zou zijn om een seizoenprogramma op te stellen voor het houden van excursies. De voorzitter antwoordt hierop, dat zulks moeilijk te verwezenlijken zal zijn, omdat men bezwaarlijk kan vergen dat de betreffende leiders zich op lange termijn binden.

Dr Dijkstra behandelt tot slot in de serie „Abnormale voeding bij planten” het geslacht warlkruid (*Cuscuta*).

Mededelingen van de Commissie inzake Wetenschappelijk Onderzoek van de St. Pietersberg. No. 20.

BOMBARDIA FASCICULATA FRIES, EEN MERKWAARDIGE PYRENOMYCEET.

door

J. GREMMEN

(Bosbouwproefstation T. N. O. Wageningen)

Op 25 September 1951 werden door Dr. R. A. M a a s G e e s t e r a n u s een aantal onbekende Pyrenomyceten gevonden. Drie collecties werden mij ter hand gesteld ter determinatie en wel van de volgende vindplaatsen:

1. Cadier en Keer, Mosterdberg, op hout en schors van een afgevallen tak van Kurkiep (leg. M a a s G. no. 7974).
2. Maastricht, Cannerberg bij Kasteel Neercanne, op een vermolmde stronk (leg. M a a s G. no. 7965).
3. Maastricht, St. Pietersberg, Slavante, op vermolmde stronk van es (*Fraxinus*) (leg. M a a s G. no. 7969).

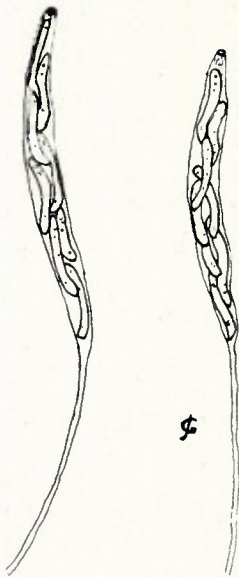
Na een onderzoek van de in overvloed aanwezige peritheciën, hoewel deze deels onrijp waren, bleken alle drie de vondsten te behoren tot de soort *Bombardia fasciculata* Fries, Summa Veg. Scand. p. 389: 1845—1849. Nummer 7974 gaf aanvankelijk de indruk iets geheel anders te zijn, maar de peritheciën van dit materiaal bleken door een secundaire schimmel te zijn aangetast. Aan de hand van nog aanwezige ascosporen bleek ook deze vondst identiek met bovengenoemde fungus.

Daar mij tot nu toe geen melding van deze zwam bekend was en ik ook zelf geen vondst in handen kreeg, volgt hieronder een korte beschrijving van deze merkwaardige zwam.

Bombardia fasciculata Fries is gekenmerkt door het bezit van kleine, 1—1,5 mm lange, 0,5 mm dikke, zwarte, langgerekte, leerachtige peritheciën. Deze fructificaties worden in bundeltjes (= *fasciculata*) gevormd op het vermolmde hout.

De inhoud dezer peritheciën bestaat uit een bijna hyaliene massa, de z.g. asci of sporenzakken, welke opvallende lange steeltjes hebben. (fig. 1). Deze steeltjes zijn meestal 80—100 μ lang, maar kunnen zelfs de 200 μ overschrijden. Het eigenlijke sporendragende deel is 120—130 μ lang en ongeveer 8—9 μ dik.

De ontwikkeling der ascosporen gaat hier



Bombardia fasciculata Fries.

Fig. 1. Asci met ascosporen, $\times 425$.

zeer uitzonderlijk. Aanvankelijk zijn er 8 cilindrische, worstvormige, 1-cellige, hyaline sporen, welke gebogen zijn en een zeer dun aanhangsel dragen van $7-8 \times 1 \mu$ aan ieder uiteinde (Fig. 2a). Deze ascosporen meten $34-36 \times 4-6 \mu$.

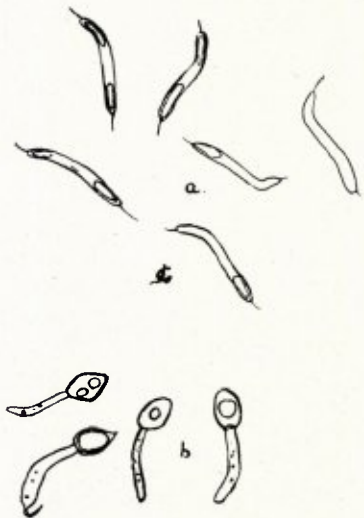


Fig. 2a. Ascosporen (Immatura), $\times 425$.

Fig. 2b. Ascosporen (Matura), $\times 425$.

Tijdens het rijpingsproces ondergaan zij echter een grote vormverandering. Eén der uiteinden van de ascospore zwelt langzamerhand op tot een eivormige ronde bol, waarin één of twee kleine vacuolen te zien zijn. Na enige tijd verandert de kleur via lichtbruin naar donkerbruin, waarin meestal één grote centrale vacuole. De grootte van dit bolvormige deel varieert van $13-15 \times 8,5 \mu$.

De rest der ascospore blijft onveranderd, hetgeen bevestigd werd door het vinden van volkomen rijpe sporen, welke aan één zijde nog een aanhangsel droegen. Dit hyaliene deel meet $24-26 \times 3-4 \mu$ en wordt door beschadiging blijkbaar gemakkelijk afgeworpen, daar vaak slechts de afzonderlijke bruine lichaampjes gevonden worden. (Fig. 2b).

Daar de onrijpe ascosporen zo verschillen van de geheel rijpe, heeft dit aanleiding gegeven tot verwarring in de literatuur.

De eigenlijke typische ascosporen zijn eerst door Winter en Schröter (cit. Winter) gevonden en door hen beschreven, hoewel over de ontwikkeling van deze sporen niets vermeld wordt. Door Oudemans is de zwam reeds genoemd voor de nederlandse mycoflora. Hij noemt althans als vindplaats Maastricht (Leg. Franq). Het is aardig te weten, dat de zwam in dezelfde streek terug gevonden is.

Summary.

The Pyrenomycete *Bombardia fasciculata* Fries has been found again in the South of the Netherlands in the surroundings of Maastricht (St. Pietersberg).

Previously this species was only recorded from the Netherlands by Oudemans in 1897, from the same locality.

A short description of this material has been given. The collections are preserved in the Leiden Herbarium.

Literatuur.

1. ELLIS J. B. and EVERHART B. M. The North-American Pyrenomycetes. Publ. by the authors. New Jersey. p. 176: 1892.
2. OUDEMANS C. A. J. A. Révision des champignons tant supérieurs qu'inférieurs trouvés jusqu'à ce jour dans les Pays-Bas. Tome II, p. 166: 1897.
3. WINTER G. Hedwigia, vol 13, p. 56: 1874.

4. WINTER G.

In Rabenhorst: Die Pilze Deutschlands, Oesterreichs und der Schweiz. Abt. II. Ascomyceten, p. 235: 1887.

Wageningen, Januari 1952.

Mededelingen van de Commissie inzake Wetenschappelijk Onderzoek van de St. Pietersberg. No. 21.

EEN ZELDZAME TIPULIDE.

door

BR. THEOWALD
(Amsterdam)

Bij het Tipuliden-materiaal van de St. Pietersberg dat ik van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden ter determinatie ontving, bevond zich een zeer interessante vondst. Het is een exemplaar van *Tanyptera nigricornis* Mg. (grenspaal 51-53; 23-V-1950). Deze soort is zeldzaam in heel Europa. Mannheim geeft de hem bekende exemplaren op in: Lindner, Die Fliegen der Palaearktischen Region, Lief. 167. Het zijn een tiental exemplaren, en de vindplaatsen liggen over heel Europa verspreid. In het Zoologisch Museum te Amsterdam bevindt zich nog een exemplaar: Putten (G.), 15-V-1920; leg.: J. Th. Oudemans.

Naast deze zeldzame soort komt in Europa nog voor *Tanyptera atrata* L. Deze soort is meer algemeen en komt ook in ons land tamelijk veel voor. Het is een grote Tipulide, waarvan de larve zich ontwikkelt in hout. De imago is fel rood en zwart getekend. Bij de ♂♂ kan de rode kleur plaats maken voor geel of zwart, zodat het uiterlijk erg variabel is, en men er vroeger ook wel twee variëteiten of zelfs twee soorten in onderscheidde. *T. nigricornis* is kleiner (vleugellengte max. 12 mm) en het 9e tergiet heeft een driehoekige inkeping. Verder is het een verkleinde uitgave van *T. atrata* L. Ook van deze soort zal de larve zich wel in hout ontwikkelen.

Summary.

Tanyptera nigricornis Mg. was found in Holland for the second time (St. Pietersberg, Province of Limburg, 23-V-1950); 1 ♂. Until now only a few specimens have been found in Europe. (See: Mannheim in: Lindner, „Die Fliegen der Pal. Region”. Lief. 167, pag. 27).

SAPYGINA DECIMGUTTATA Jur.

(f.n.g. of f.n.sp.?)

In de zomer van 1950 ving ik tegelijk met enkele *Eriades truncorum* L. en de gewone parasiet bij deze, n.l. *Stelis breviuscula* Nyl., een insect, dat op het eerste gezicht een gewone graafwesp leek. Al deze diertjes vlogen in mijn tuin op gele composieten. De nervatuur van de voorvleugel deed dadelijk wel wat aan *Dolichurus* denken. Het was een ♂ (10-VI-50). Op 12-VII-50 ving ik op dezelfde bloem, n.l. *Achillea filipendula* een ♀. Toen ik de diertjes later ging determineren aan de hand van Schmiedeknecht, bleek mij terstond dat ik met een heel andere groep der *Hymenoptera aculeata* te doen had dan de *Sphegidae*. Het pronotum immers was zeer sterk ontwikkeld en reikte tot aan de voorvleugelwortels. Ik had dan ook te doen met een lid van een onderfamilie der graafwespen, n.l. de *Sapygidae*, ook wel genoemd „Keulenwespen”, vanwege hun knotsvormig verdikte sprieten.

Van deze groep zijn in Nederland bekend *Sapyga clavicornis* L., *Sapyga quinquepunctata* F. en nog pas onlangs *S. similis* F. (zie Nat. Hist. Maandblad 1950, p. 48). Al komen de twee eerstgenoemde soorten op meer plaatsen in ons land voor, toch kan men ze zeldzaam noemen en is een vangst van een dezer diertjes een bijzondere gebeurtenis.

Sapygina decimguttata Jur., een mooi glimmend zwart insect met kleine witte vlekjes op de abdominale segmenten, werd tot dusverre nog niet in Nederland gevangen, wat niet wil zeggen, dat ze niet op meer plaatsen zou voorkomen. Van de *Sapyga*'s immers is bekend, dat ze graag op oud hout en schuttingen zitten, dus nogal onopvallend.

Mijn exemplaren vielen op de platte gele tuilen van *Achillea* onmiddellijk op, ook al omdat ze in tegenstelling met andere insecten zo weinig beweeglijk waren, ondanks de warme temperatuur.

Schmiedeknecht noemt haar een Zuidelijke soort, voorkomend in Italië, Tirol, Weilburg, Wiesbaden, maar veronderstelt, dat zij vaak over het hoofd is gezien, want zij is ook veel Noordelijker gevangen, n.l. bij Lenkowo in Litauen; Friese noemt bij de plaatsen ook nog Bamberg (Beieren).

Rechtervoorvleugels van Sapyga-soorten.



Fig. 1. *Sapyga clavicornis* L.



Fig. 2. *Sapyga quinquepunctata* F.



Fig. 3. *Sapygina decemguttata* Jur.

Van P. Benno, die zich speciaal met *Sapyga* bezighoudt en van wie ik verschillende bijzonderheden mocht ontvangen, vernam ik dat *Sapygina* in Zuid-Frankrijk gewoon heet, maar ten N. van Parijs nog niet werd aangetroffen en ook niet in België en West-Duitsland, wat de vondst in Midden-Limburg des te mooier en merkwaardiger maakt.

De *Sapyga*'s worden algemeen beschouwd als parasieten bij *Osmia*- en *Eriades*soorten. Van *Sapygina* zijn de berichten zeer schaars, wat door haar gering optreden verklaarbaar is. Mogelijk parasiteert zij bij een dezer bijensoorten; vooral *Eriades truncorum* vloog in dezelfde tijd (Juni en Juli) in mijn tuin op gele composieten, o.a. *Heliopsis helianthoides* O. Doch zolang we *Sapygina* niet uit de nesten van de waard hebben kunnen kweken, blijft het slechts een vermoeden.

Frïese brengt het geslacht *Sapygina* A. Costa

onder het genus *Sapyga* Latr., en spreekt dan ook van *Sapyga decemguttata* Jur., omdat de afwijkingen van de gewone *Sapyga* Latr. zo gering zijn. Er bestaat inderdaad een verschil in de nervatuur der voorvleugels, hoofdzakelijk in de vorm van de 3de cubitale dwarsader, en in dikte en lengte der sprieten, die bij *S. decemguttata* tamelijk kort zijn en bijna onmerkbaar verdikt aan het einde, terwijl de antennen bij *Sapyga* Latr.-soorten juist opvallend lang en naar het einde toe merkbaar verdikt zijn. Maar zijn deze verschillen voldoende ter onderscheiding van 2 genera? (Daar de tekening bij Schmiedeknecht p. 508 onjuist is, bijgaande vleugeltypen ter vergelijking. Let ook op de 2de cubitale cel bij *Sapygina* ± 5 hoekig!) Hoe het ook zij, *Sapygina* (of *Sapyga*) *decemguttata* Jur. is een mooie aanwinst voor de Limburgse en Nederlandse fauna.

DETERMINATIETABEL (volgens Schmiedeknecht)

VOOR DE SAPYGIDAE.

1. De derde cubitale dwarsader ± loodrecht, nauwelijks gebogen; 3e cubitale cel boven even breed als beneden; poten geheel zwart. ♀ en ♂ witte voorhoofdsstreep tussen sprieten.

Sapyg(in)a decemguttata Jur.

De 3de cub. dwarsader schuin, bochtig; 3de cub. cel boven veel smaller als beneden. (zie fig. 1 en 2) - 2.

2. Achterlijf zwart met witte of gele vlekken of banden. - 3. Achterlijfbasis rood, de zwarte segmenten met witte of gele vlekken. - 6.
3. Sprieten lang, de 3 laatste leden duidelijk knotsvormig verdikt, onderzijde bruingeel; clypeus, een vlek in de oogbocht, 2 vl. op het pronotum, vlekken op schenen en banden of zijvlekken v. achterlijf geel.

Sapyga clavicornis L. ♂.

sprieten draadvormig of geleidelijk tegen einde verdikt. - 4.

4. Segment 2—4 met breed onderbroken witte banden, clypeus wit, schenen, soms alleen de voorschenen wit gestreept.

Sapyga quinquepunctata F. ♂.

Achterlijf met gele, meestal niet onderbroken banden. - 5.

5. Sprietten tegen einde geleidelijk verdikt; basis achterschenen aan buitenkant met geel-witte vlek; kop en thorax met gele tekening; segm. 2—4 met gele banden, 6 met middelvlek. *Sapyga clavicornis* L. ♀. Sprietten draadvormig, tegen einde niet verdikt; schenen en tarsen licht roestrood; schenen buitenkant geel. *Sapyga similis* F. ♂.
6. Poten zwart, schenen, soms alleen de voorschenen aan basis witgevekt; segm. 2 en 3 bruinrood; segm. 4 en 5 met zijvlek, 6 met middenvlek. *Sapyga quinquepunctata* F. ♀. Poten zwart, schenen en tarsen rood, segm. 1 en 2 bijna geheel rood.

Sapyga similis F. ♀.

Echt, Febr. 1951.

R. GEURTS.

P.S. Ook in de zomer 1951 bezocht Sap. decemguttata Jur. mijn tuin, ook nu vloog ze weer op Ach. filipindula, tegelijk met Eriades truncorum. Ik ving een ♂ en twee ♀♀, op 6 en 16 Augustus.

R. G.

HET EENDENVEN TE BERGEN (L.).

door
M. F. MÖRZER BRUIJNS

(Afdeling Natuurbescherming en Landschap van het Staatsbosbeheer te Utrecht).

Het Eendenven is gelegen in Noord-Limburg, ten Oosten van de Maas, in de gemeente Bergen (L.) en nabij het dorpje Heukelom. Het is als natuurreservaat uitgespaard in de Gemeentebossingen als één van de laatste nog niet ontgonnen restanten van de Heukelomse-heide en beslaat een oppervlakte van ± 37 ha.

Deze heide bedekte nog niet zo heel lang geleden grotendeels de arme laagterras-zanden, die zich van het Maasdal tot ver in Duitsland uitstrekten. Plaatselijk zijn deze gronden verstoven, waardoor zich kleinere of grotere zandverstuivingen hebben gevormd; in de uitgestoven vlakten heeft op de laagste plekken veelal veenvorming plaats gevonden.

De nog niet verstoven zanden zijn thans vrijwel geheel en al tot bouwland en bos ontgonnen. Hetzelfde geldt voor de meeste vennen. Voor een gedeelte is dit eveneens het geval met

de stuifzanden. Gedeeltelijk zijn zij echter nog begroeid met heide of met een gesloten vegetatie van Buntgras (*Corynephorus canescens*), korstmossen en dgl., gedeeltelijk stuiven zij nog actief.

Het Eendenven zelf ligt in een door uitstuiting ontstane komvormige laagte van het terrein, die omgeven is door een stuifzandwal. Deze wal vormt een zeer fraaie natuurlijke begrenzing van het natuurreservaat, dat overigens omgeven is door ontginningen en dennenbossen. Het is vooral aan deze wal te danken dat dit reservaat ook in landschappelijk opzicht buitengewoon mooi is.

Het Eendenven zelf is in de loop van de eeuwen geheel verland. Er is evenwel in recente tijden op tal van plaatsen en soms op vrij grote schaal turf gestoken, zodat er zich thans overal open water bevindt. Deze veengaten zijn gedeeltelijk weer dicht gegroeid vooral langs de randen van het ven. De vegetatie is daardoor zeer afwisselend.

Men zou in dit ven, gezien zijn wordingsgeschiedenis en bodemgesteldheid een vegetatie verwachten van uiterst voedselarme veenplassen. Ten dele is dit ook het geval. In vele gaten ontwikkelden zich namelijk zeer fraaie veenmosvegetatie's behorend tot het Sphagnetum medii, waarin o.m. de Veenbes (*Vaccinium Oxycoccus*) en de Lavendelheide (*Andromeda polifolia*) voorkomen met veenpluis (*Eriophorum angustifolium*) en Moerasrus (*Juncus bulbosus*). Daar waar het veen niet zo diep is afgestoken en langs de randen van de poeltjes, treden de begroeiingen op van kruipend Struisgras (*Agrostis canina*) met Rondbladige Zonnedauw (*Drosera rotundifolia*), Veenpluis, Moerasrus, Waternavel (*Hydrocotyle vulgaris*) en een enkele plant van Waterdrieblad (*Menyanthes trifoliata*) en Wateraardbei (*Comarum palustre*). Hier worden ook exemplaren gevonden van Driedelig Tandzaad (*Bidens tripartitus*) en op de overgang naar de hoger gelegen delen veel Pitrus (*Juncus effusus*).

De laatste soorten zijn een aanwijzing van de „bemesting” van het ven, die jaarlijks plaats vindt door de aldaar broedende Kokmeeuwenkolonie. Dergelijke ontwaarding van de oorspronkelijke plantengroei door de mest van meeuwenkolonies vormen interessante verschijnselen, al is er van de bijzonderheden maar weinig bekend.

De plantengroei van het open water is ook gekenmerkt door het voorkomen van enige plantensoorten, die men in „niet-bemeste” voedselarme vennen niet pleegt aan te treffen. Zowel Sterrekroos (*Callitriche* sp.) en Kleinkroos (*Lemna minor*) worden op tal van punten waargenomen. Overigens zijn het voornamelijk Veenmosslierten (*Sphagnum* sp.) en Moerasrus (*Juncus supinus*) die met een enkele Fonteinkruidplant (vermoedelijk *Potamogeton polygonifolius*) de boventoon voeren.

Zoals bij veel vennen in ons land is ook het Eendenvan omgeven door een nu eens bredere dan weer smallere zoom, waarin grote pollen Pijpestrootje (*Molinia coerulea*) het meest opvallen.

Deze zône is, overeenkomstig zijn aard elders, zeer arm aan plantensoorten. Het Pijpestrootje bedekt de bodem vrijwel geheel, al komen hier en daar iets lagere plekken voor waar het Veenpluis (*Eriophorum angustifolium*) en de Stijve zegge (*Carex stricta*) zich handhaven. Vooral de dichte zegge-pollen bepalen plaatselijk mede het aspect.

De Tormentil (*Potentilla erecta*), de Dopheide (*Erica Tetralix*), het enkele Wilgenroosje (*Epilobium angustifolium*) en de Stekelvarens (*Dryopteris austriaca*), die ook nog werden aangetroffen, vallen quantitatief in het niet.

Het houtgewas, dat in deze zône opslaat is van weinig betekenis, al is de groei van de Grauwe en de Georde Wilg (*Salix cinerea* en *Salix aurita*), de Ruwe Berk (*Betula pendula*), de Vuilboom (*Frangula alnus*) en de Vliegdenen (*Pinus sylvestris*) voor het landschap niet zonder betekenis. Er werd zelfs één Elzenstruik (*Alnus glutinosa*) gevonden.

Tussen de *Molinia*-pollen was nog een zwakke veenmosgroei mogelijk, ook kwamen daar plekken voor van Haarmos (*Polytrichum cf strictum*) en Sikkelmos (*Drepanocladus* sp.).

Het drassige grasbestand gaat met het hoger en droger worden van de bodem vrij plotseling over in heide-begroeiingen. Slechts op een enkele plek aan de Oostzijde van het ven is de overgang zo geleidelijk dat zich een Dopheidegezelschap (*Ericetum Tetralicis*) heeft kunnen instellen. Weliswaar komen de Dopheide en andere plantensoorten, kenmerkend voor deze drassige heide, zoals de Dopheide zelf en de Trek rus (*Juncus squarrosus*), overal in de overgangsstrook voor, maar vegetatiekundig ge-

sproken treedt direct de vochtige Struikheide gemeenschap (het *Calluneto Genistetum molinietosum*) op, waarin de Struikheide (*Calluna vulgaris*) domineert, al komen het Pijpenstrootje (*Molinia coerulea*) en het Tandjesgras (*Sieglingia decumbens*) vrij veel voor.

De grootste oppervlakte heide rondom het Eendenvan wordt ingenomen door prachtige begroeiingen van de droge Struikheide-gemeenschap (*Calluneto Genistetum typicum*).

Alle voor deze gemeenschap kenmerkende soorten werden er aangetroffen. Zowel de Stekelbrem (*Genista anglica*) als de Kruipbrem (*Genista pilosa*) zijn goed vertegenwoordigd, ook de Brem (*Sarothamnus scoparius*) was aanwezig, zij het in een enkel exemplaar. Het Klein Warkruid (*Cuscuta epithymum*) overwoekerde hier en daar de heideplanten, terwijl elders op iets open plekken werden gevonden Pilzegge (*Carex pilulifera*) en Schermhavikskruid (*Hieracium umbellatum*). Het Boswalstro (*Galium saxatile*) vormde in het zuidelijk gedeelte fris groene pollen.

De Kruipwilg (*Salix repens*) deed op één plaats in het diepste punt van een duinvallei een dicht laag struikgewas ontstaan, daar werd ook de Bochtige Smeele (*Deschampsia flexuosa*) gevonden en andere grassen zoals Rood Zwenkgras (*Festuca rubra*) en vermoedelijk gewoon Struisgras (*Agrostis vulgaris*).

Behalve schaarse Vliegdenen, Berken en een enkele Zomereik, is er geen houtopslag op de heide te bekennen. De groei van de heide is afwisselend. Er zijn gedeelten waar de heide hoog is opgegroeid, men loopt daar tot boven de knieën in de vegetatie, elders is de heide korter, maar nergens werd de jonge frisse heide gevonden, die terugkerend na verjonging door branden of plaggen aan deze levensgemeenschap nieuwe levenskrachten kan geven. Een stelselmatige verjonging van de heide door periodiek afbranden in het vroege voorjaar van kleine oppervlakten is hier dan ook zeer gewenst.

De heide vegetatie's lopen uit op de hogere stuifzandheuvelds aan de zuidgrens van het reservaat. De gunstig gelegen noordhellingen van de duinen zijn er nog door bedekt. De ongunstiger ligging onder andere omstandigheden, vooral op de Zuidelijk geëxponeerde hellingen, heeft de reeds genoemde Buntgrasvegetaties doen ontstaan. Het Buntgras (*Corynephorus*

canescens) het Zandblauwtje (*Jasione montana*), de Zandzegge (*Carex arenaria*) en het Schapengras (*Festuca ovina*) bedekken de bodem met een ijl kleed, aangevuld door een dichte korstmospbegroeiing.

Deze laatste wijst er op, dat het stuifzand althans in dit reservaat reeds jaren lang niet meer actief heeft gestoven.

Alles in aanmerking genomen vormt het natuurgebied een waardevol reservaat te midden van het cultuurland, als vrijwel laatste groeiplaats van de oorspronkelijke levensgemeenschappen. De floristische rijkdom zou groter kunnen zijn, de ontwikkeling van de plantengemeenschappen is desondanks toch van dien aard, dat het reservaat uit een oogpunt van natuurwetenschap bezien zeer de moeite waard is. Vooral de rijke schakering van levensmogelijkheden en de fraaie zónaties en overgangen geven aan het terrein een bijzondere betekenis.

Het ven deed althans in het najaar zijn naam eer aan; gedurende een bezoek in October 1951 werden troepen pleisterende Wilde Eenden waargenomen, die tesamen meer dan 50 stuks telden.

Utrecht, 22 October 1951.

BROEDENDE BUIZERD

Met veel belangstelling lees ik altijd in het Maandblad de verslagen van de vergaderingen. Die zijn tenminste gewoonlijk nog leesbaar voor de eenvoudigen van geest!

Behalve de vaklui, zijn er ook nog eenvoudige stervelingen die houden van de natuur, en die belangstellen in het leven van plant en dier. De schrijver van dit stukske is meer ingesteld op de fauna van ons mooie Limburgse land. In aflevering no. 6 van de vorige jaargang trokken twee bijdragen mijn bijzondere aandacht n.m. over zeldzaam broedende roofvogels in onze streek. Daar zijn dus nog eenzame bossen en plekken, waar de buizerd broedt. Maar ik had niet gedacht, dat een buizerdpaar de moed zou hebben om aan de rand van Heerlen een nest te bouwen, rustig te broeden en jongen groot te brengen.

Ik vernam het van „de lange van Ter Worm”, onder één voorwaarde: „spreek er met niemand over, maar bij mij „woont” een buizerd — en

ik hoop dat geen vogelwacht en geen natuurliefhebber er achter komt.”

Met mijn „Zeiss” gewapend, ben ik er naar toe gefietst, en de boswachter bracht mij bij de plek, een honderd meter achter de ruïne van Eyckholt. In de nabijheid was een loofhut gebouwd ter observatie. Halverwege de hoge Canada staat de horst — ja zo had ik mij altijd het nest van een grote roofvogel gedacht. Vier dikke takken vormen het fundament en het brede wijde nest ziet er sterk en hecht uit. De slimmert heeft overal takken met bladeren rondom aangebracht om zijn burcht maar goed te camoufleren. Zou de roofridder gelezen hebben in de H. Schrift, dat koning David zo zijn versterkte torens met schilden behangen heeft? Onder het nest zoek je vergeefs naar afval; dat zou de aandacht trekken, en daarom draagt hij in zijn machtige klauwen de afgekloven resten ver, ver weg. Zijn oog ziet ver, zijn oor moet scherp zijn, want hoe behoedzaam men ook naderd, je betrapt hem nooit thuis, en hoog, heel hoog in de lucht hoor je zijn pie-oe. Dat is zijn alarmsignaal, zijn waarschuwing voor het kroost, om zich koest te houden. Maar toch komt er een kopje even boven het nest kijken — ook het jong moet zien wat daar beneden gebeurt.

Het schijnt, dat er maar één in het nest zit.

Heeft dit paar er maar één kunnen grootbrengen? Of is dit het resultaat van een tweede legsel, en werden de ouden gestoord — want een vijftig meter verder staat nog een nest, dat thans verlaten is.

Wanneer deze regels gedrukt zijn, is alle gevaar voor het jong al lang geweken — hij is volwassen, en sloeg zijn brede vlerken al uit op de rand van het nest, om hun kracht te beproeven. Over enkele dagen zie ik hem zijn wijde kringen tekenen boven de rustige mooie bossen van Ter Worm.

Hubertus.

ZO JUIST VERSCHENEN:

Publicaties van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg. Reeks V, 1952.

L. Bels: Fifteen years of bat banding in the Netherlands.

Prijs voor leden f 7.00; v. niet-leden f 8.50.

De Publicaties Reeks V zijn verkrijgbaar aan het Natuurhistorisch Museum te Maastricht.



Stichting
HET
LIMBURGSCH
LANDSCHAP

Natuur en Landschap zijn steeds onafscheidelijk verbonden en beider belangen gaan altijd samen. Door bescherming van het landschap wordt ook de planten- en dierenwereld in bescherming genomen. Steunt daarom de Stichting „Het Limburgsche Landschap” in haar streven en geeft U op als contribuant, voor een **minimumbijdrage f 3.50** per jaar aan het Secretariaat:

OUDE TWEEBERGERPOORT 1A - TELEF. 5373
MAASTRICHT

HOTEL

Ons
Krijtland

EPEN

Wed. J. Bessems-Mordant

TELEFOON K 4455 No. 213

gelegen nabij Onderste en Bovenste Bos, op het vuursteeneluvium van Eperheide, biedt de toerist te midden van een weelderige natuur een goed verzorgde dis en een prettige bediening.

Ministeriëel erkend

Zoölogisch
Preparateurs-bedrijf
en
Vellenbereiderij

JAC. BOUTEN

(v.h. Leo Bouten)

VENLO

Telefoon 2303

sinds 1920



VOOR MAASTRICHT
UW HOTEL



* BEAUMONT *

STATIONSTRAAT
TELEFOON K 4400-3385

GOFFIN-DRUK
KWALITEITS-WERK

WIJ DRUKKEN OOK DIT BLAD

C.V. DRUKKERIJ v/h CL. GOFFIN
NIEUWSTRAAT 9 - TEL. 2121 - MAASTRICHT

MAASTRICHT

DE HISTORISCHE STAD, RIJK AAN
MONUMENTEN, UITGANGSPUNT VOOR
TOERISTISCHE WANDELINGEN IN
HET LIMBURGSE HEUVELLAND EN
NAAR DE BEFAAMDE GROTEN VAN
DE ST. PIETERSBERG.

VERWACHT U!

INLICHTINGEN:

INFORMATIEBUREAU V.V.V.
MAASTRICHTSE BRUGSTRAAT 7
TELEFOON K 4400. No. 2814.

Ontspanningsoord Fort St. Pietersberg

MAASTRICHT - TELEFOON 2837

OP DE NOORDPUNT VAN DE ST. PIETERSBERG
IN DE ONMIDDELLIJKE NABIJHEID VAN
MAASTRICHT GELEGEN.

RIANTE VERGEZICHTEN OVER DE STAD,
DE MAAS EN DE JEKERVALLEI.

EXPL. F. A. RUTTEN